

Michał Jan Filipek

Instytucja Trybunału Królestwa (Riksretten) w norweskiej praktyce konstytucyjno-ustrojowej

---

Studia Prawnoustrojowe nr 11, 101-109

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Michał Jan Filipek
Polska Akademia Nauk

Instytucja Trybunału Królestwa (*Riksretten*) w norweskiej praktyce konstytucyjno-ustrojowej

Uchwalona 16 maja 1814 r. przez Zgromadzenie Konstytucyjne w miejscowości Eidsvoll Konstytucja Królestwa Norwegii powoływała do życia Trybunał Stanu (*Riksretten*). Początkowo jego głównym zadaniem było egzekwowanie odpowiedzialności karnej członków Rady Państwa, sędziów Sądu Najwyższego oraz członków norweskiego parlamentu – *Stortingu*¹. Odpowiedzialność karna dotyczyła czynów przestępczych popełnionych podczas sprawowania urzędu przez najwyższych urzędników państwowych. Podstawę prawną działalności Trybunału Królestwa wprowadziła konstytucja (§ 86, 87), jednakże poprawka konstytucyjna z 30 marca 2007 r. zmieniła brzmienie art. 86: „Trybunał Królestwa sędzi w pierwszej, a zarazem ostatniej instancji w sprawach, w których parlament wnosi oskarżenie przeciw członkom rządu i parlamentu oraz przeciw sędziom Sądu Najwyższego za karalne albo inne niezgodne z prawem czyny, gdy naruszają oni ich konstytucyjne obowiązki”². W skład Trybunału Królestwa wchodzili początkowo deputowani *Lagtingu* oraz członkowie Sądu Najwyższego³, a jego przewodniczącym był prezydent

¹ W norweskiej praktyce ustrojowej, jak również w języku potocznym termin *Statsrådet* (Rada Państwa) rozumie się jako: ‘rząd, rada ministrów’. Synonimicznie używa się również terminu *regjering* (rząd). Natomiast termin *Statsråd* rozumieć należy jako: ‘minister, członek rządu, członek Rady Państwa’.

² Do tego czasu, tj. do 2007 r., obowiązywał zapis art. 86 Konstytucji Królestwa Norwegii stanowiący, że „Trybunał Królestwa sędzi w pierwszej, a zarazem ostatniej instancji w sprawach, w których parlament wnosi oskarżenie przeciw członkom rządu i parlamentu oraz przeciw sędziom Sądu Najwyższego jako takim” – czyli jako urzędnikom najwyższych organów państwowych, a nie jako osobom prywatnym.

³ Parlament Królestwa Norwegii (*Storting*) to zmodyfikowany parlament jednoizbowy, składający się z dwóch części: *Lagtingu* (42 deputowanych) i *Odelstingu* (127 deputowanych). W procesie ustawodawczym *Lagting* pełni funkcję izby wyższej. Zarówno w procesie ustawodawczym, jak i podczas wybierania sędziów Trybunału Królestwa spośród członków *Lagtingu* parlament obraduje w niepełnym składzie, zachowując podział na dwie części. Natomiast w trybie *in pleno* podejmuje decyzje odnoszące się do uchwały budżetowej, akcesu do organizacji międzynarodowych, nakładania opłat, ceł i podatków oraz nowelizacji konstytucji. Uchwały

Lagtingu. Trybunał rozpoznawał daną sprawę w składzie co najmniej 15 członków, z czego 5 było sędziami Sądu Najwyższego, a 10 – deputowanymi *Lagtingu* (§ 87). Rozwiązanie to miało stanowić niejako gwarancję połączenia jurydycznej wiedzy z politycznym doświadczeniem⁴. Jednakże 20 lutego 2007 r. ustawodawca norweski zmienił postanowienie art. 87 ustawy zasadniczej. Nowelizacja ta dotyczyła liczby członków składu orzekającego Trybunału Królestwa. Liczbę tę zmniejszono do 11 osób, z czego 5 to sędziowie Sądu Najwyższego (z najdłuższym stażem), a reszta to członkowie Komisji Trybunału Królestwa wybieranej przez parlament – *Storting*⁵. Członkiem Komisji Trybunału Królestwa nie może być deputowany ani członek rządu. Wcześniej, tj. do 2007 r., decyzje o wniesieniu oskarżenia podejmowane były na posiedzeniach większością głosów, zaś wnioskodawcą była Komisja Protokołów (*Protokollkomiteen*). Organem wnoszącym oskarżenie przeciwko konkretnym osobom był *Odelsting*. Na skutek nowelizacji wprowadzonej w 2007 r. organem wnoszącym oskarżenie jest obecnie parlament. Głosowanie o postawieniu przed Trybunałem Królestwa odbywa się na obradach plenum i przeprowadza się je w trybie zwykłej większości⁶. Wedle nowej regulacji przewodniczącym Trybunału Królestwa (*Riksrettens president*) jest sędzia przewodniczący składu sędziowskiego w Sądzie Najwyższym (*Høyesterettsjustitiarius*). Parlamentowi powierza zaś ustawodawca rolę oskarżyciela oraz ciała wnoszącego oskarżenie do Trybunału. Organem rozpatrującym zasadność oskarżenia, jak i również zasadność wniesienia oskarżenia do Trybunału jest Komisja Odpowiedzialności Parlamentarnej (*Stortingets ansvarskommisjon*)⁷. Wspomniana nowelizacja zastąpiła Komisję Protokołów (*Protokollkomiteen*) Parlamentarną Komisją Kontroli i Kontroli Konstytucyjności (*Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité*), która jest organem pomocniczym Trybunału⁸.

---

podjęte przez połączone obie izby *Stortingu* noszą ogólną nazwę *Stortingets plenarvedtak* (parlamentarne uchwały plenarne). Całością prac parlamentu norweskiego kieruje Prezydium, na którego czele stoi Prezydent Parlamentu. Zarówno *Lagting*, jak i *Odelsting* posiadają własne gremia kierownicze.

⁴ J. Andenæs, *Statsforfatningen i Norge*, Oslo 1997, s. 171.

⁵ Członkowie Komisji Trybunału Królestwa (*Riksrettsutvalg*) wybierani są przez parlament na 6-letnią kadencję.

⁶ K. Lilleholt, *Oversikt over Norges rett*, Oslo 2009, s. 78

⁷ Komisja Odpowiedzialności Parlamentarnej (*Stortingets ansvarskommisjon*) jest niezależnym organem powoływanym przez parlament. Składa się z 5 członków wybieranych na 7-letnie kadencje. Głównym zadaniem komisji jest rozpatrywanie spraw dotyczących odpowiedzialności konstytucyjnej oraz zasadności oskarżenia urzędnika państwowego. Komisja rozstrzyga o zasadności rozpoczęcia procedury wniesienia oskarżenia do Trybunału Królestwa przeciwko urzędnikowi państwowemu.

⁸ Komisja Kontroli i Kontroli Konstytucyjności (*Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité*) jest parlamentarną komisją specjalną, zajmującą się kwestią konstytucyjności oraz kontrolą m.in.: protokołów rządowych, rządowych nominacji urzędniczych oraz rocznego sprawozdania rządu dotyczącego wdrażania uchwał parlamentarnych.

1. Odpowiedzialność karna przed Trybunałem Królestwa

Kwestię odpowiedzialności karnej przed Trybunałem Królestwa reguluje ustawa o odpowiedzialności za czyny przestępcze z oskarżenia Trybunału Królestwa (*Lov om ansvar for handlinger som påtales ved Riksrett*)⁹. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, to przepisy karne oraz przepisy o zadośćuczynieniu stosuje się uzupełniająco. Przedmiotem odpowiedzialności karnej przed Trybunałem są czyny przestępcze oraz naruszenie konstytucyjnych obowiązków. Również czyny popełnione nieumyślnie stanowią podstawę wniesienia oskarżenia¹⁰.

Ustawodawca przewiduje karę grzywny bądź karę do pięciu lat więzienia dla członka Rady Państwa (*Statsrådet*), który poprzez działanie bądź zaniechanie:

- spowoduje, że zostanie podjęta decyzja bez wymaganej zgody parlamentu,
- spowoduje, że decyzja parlamentu nie zostanie wprowadzona w życie bądź podjęte działanie nie będzie w zgodzie z postanowieniem parlamentu,
- spowoduje, że protokoły, dokumenty albo zeznania, które powinny być ujawnione parlamentowi, zostaną zatajone,
- spowoduje, że rozliczenia finansowe państwa nie zostaną przedłożone Najwyższej Izbie Kontroli¹¹.

Również sankcją 5 lat pozbawienia wolności bądź karą grzywny zagrożone jest zatajenie albo podanie niewłaściwych informacji dla wyjaśnienia sprawy mającej duże znaczenie. Członek Rady Państwa (rządu) ponosi również odpowiedzialność do 5 lat pozbawienia wolności, jeśli nie dopełni obowiązku składania wyjaśnień przed parlamentem. Działanie członka Rady Państwa, które przyczynia się do niezgodnego z przeznaczeniem wykorzystania własności państwowej, zagrożone jest karą do 2 lat pozbawienia wolności (§ 10). Natomiast art. 11 stanowi, że każde działanie członka rządu, które nie jest penalizowane w niniejszej ustawie, polegające na działaniu bądź zaniechaniu, naruszające postanowienia konstytucji oraz innych ustaw, zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 10. Umyślne niestawienie się na obrady parlamentu przez deputowanego bez uzasadnionego powodu karane jest karą grzywny (§ 4). Również naruszenie regulaminu obrad parlamentu (*Stortingets forretningsorden*) zagrożone jest karą grzywny. Czyny przestępcze

⁹ LOV 1932-02-05 nr 01: *Lov om ansvar for handlinger som påtales ved Riksrett*.

¹⁰ Ustawa nie wprowadza rozróżnienia ze względu na umyślność i nieumyślność popełnienia czynu przestępczego. Jej postanowienia stosuje się zarówno do czynów popełnionych umyślnie, jak i nieumyślnie (§ 4).

¹¹ Omawiana tutaj ustawa została uchwalona w 1932 r. i pomimo licznych nowelizacji zawiera nadal archaiczne nazewnictwo. W art. 8 lit. c ustawodawca wymienia instytucję *Stat-srevisjonen* (państwowa izba kontroli), która na mocy uchwały parlamentu z 4 marca 1938 r. zmieniła nazwę na *Riksrevisjonen* – odpowiednik polskiej Najwyższej Izby Kontroli.

wymienione w art. 121 ustawy o prawie karnym materialnym (*Almindelig borgerlig Straffelov – Straffeloven*) zagrożone są karą pozbawienia wolności do lat 5¹². Członkowi rządu, który nie składa dymisji po udzieleniu przez parlament wotum nieufności wobec niego bądź wobec całego rządu, grozi kara pozbawienia wolności do lat 10 lub kara pozbawienia sprawowanego urzędu, lub kara grzywny¹³. W taki sam sposób karany jest minister (członek Rady Państwa) przekraczający swoje uprawnienia w związku z pełnieniem urzędu¹⁴.

Ustawodawca przewiduje karę grzywny, odpowiedzialność finansową bądź karę do 10 lat pozbawienia wolności dla sędziego Sądu Najwyższego, który:

- udzieli wskazówek, informacji osobie, która jest stroną w sprawie toczącej się przez Sądem Najwyższym,
- dopuści się naruszenia postanowień ustawy zasadniczej poprzez sporządzoną opinię bądź propozycję,
- dopuści się podczas pełnienia urzędu poprzez działanie bądź zaniechanie naruszenia postanowień ustawy zasadniczej bądź innych ustaw.

Regulacja ta dotyczy również członków Sądu Najwyższego będących jednocześnie członkami Trybunału Królestwa (§ 17). Za każde przestępstwo Trybunał może orzec karę utraty pełnionego urzędu jako karę uzupełniającą (§ 3). Jako karę dodatkową może też orzec karę utraty prawa wyborczego oraz karę utraty prawa do pełnienia funkcji w organach i instytucjach państwowych na czas określony przez Trybunał. W kwestii terminów przedawnień ustawodawca odsyła do postanowień ustawy o prawie karnym materialnym (*Almindelig borgerlig Straffelov – Straffeloven*)¹⁵. Bieg terminu przedawnienia zostaje przerwany w chwili podjęcia decyzji o postawieniu oskarżenia bądź w chwili podjęcia decyzji o przeprowadzeniu dochodzenia celem wyjaśnienia sprawy. W takim wypadku decyzja o postawieniu oskarżenia musi zapaść w terminie jednego roku od chwili wszczęcia dochodzenia (§ 5 ust. 2).

---

¹² Art. 121 norweskiej ustawy karnej (*Almindelig borgerlig Straffelov – Straffeloven*) wymienia przestępstwo naruszenia obowiązku dochowania tajemnicy służbowej popełnione umyślnie bądź nieumyślnie.

¹³ Art. 15 ustawy o odpowiedzialności za czyny przestępcze z oskarżenia Trybunału Królestwa (*Lov om ansvar for handlinger som påtales ved Riksrett*) wymienia wnioski o dymisję członka rządu w przypadkach wymienionych w art. 15 ust. 1 Konstytucji Królestwa Norwegii.

¹⁴ Art. 15 ust. 3 Konstytucji Królestwa Norwegii stanowi: „gdy parlament podjął decyzję o udzieleniu wotum nieufności wobec rządu, podejmowane mogą być jedynie takie czynności, które są nieodzowne w prawidłowym wykonywaniu urzędu”. Zgodnie z poprawką konstytucyjną nr 364 z 30 marca 2007 r. rząd, wobec którego wyrażone zostało wotum nieufności, zobowiązany jest ustąpić.

¹⁵ Art. 5 ust. 1 ustawy o odpowiedzialności za czyny przestępcze z oskarżenia Trybunału Królestwa (*Lov om ansvar for handlinger som påtales ved Riksrett*) stanowi, że w zakresie terminów przedawnień zastosowanie mają przepisy szóstego rozdziału *Almindelig borgerlig Straffelov – Straffeloven*.

2. Procedura postępowania przed Trybunałem Królestwa

Zgodnie z postanowieniem art. 1 ustawy o postępowaniu sądowym przed Trybunałem Królestwa (*Lov om rettergangsmåten i riksrettssaker*)¹⁶, postępowanie przed Trybunałem jest jawne, jednakże rozprawy mogą odbywać się z wyłączeniem jawności ze względu na szczególne okoliczności tego wymagające¹⁷. Sama rozprawa o wyłączenie jawności postępowania przed Trybunałem jest niejawną.

Rozprawy przed Trybunałem Królestwa mają formę ustną (§ 2). Podczas rozprawy sporządzany jest protokół sądowy, zatwierdzany przez prezydenta parlamentu. Do protokołu wpisywane są zeznania i wyjaśnienia oskarżonego, obrony, świadków oraz biegłych w zakresie wyznaczonym przez Trybunał. Istnieje możliwość wydania przez Trybunał decyzji o rezygnacji z protokołowania i zastąpienia tej czynności techniką elektroniczną. Zapis przebiegu rozprawy dokonany w ten sposób może zostać decyzją Trybunału upubliczniony (§ 2). Rozprawy przed Trybunałem Królestwa odbywają się w Sądzie Najwyższym. Jeśli jednak zachodzi uzasadniona potrzeba zmiany miejsca pierwszej rozprawy, decyzje w tej sprawie podejmuje przewodniczący Trybunału. Decyzje o zmianie miejsca rozprawy kolejnej podejmuje Trybunał w pełnym składzie (§ 3).

Jeśli przewodniczący Trybunału zostanie uznany za niezdolnego do dalszego przewodniczenia ze względu na brak bezstronności, jego miejsce zajmuje najstarszy sędzia Sądu Najwyższego. Również w przypadku, gdy wobec innego członka Trybunału Królestwa zajdzie uzasadnione podejrzenie co do jego bezstronności bądź jest on nieobecny, na jego miejsce wchodzi członek Komisji Trybunału Królestwa (*en av Riksrettsutvalgets valgte*). W przypadku, gdy jeden z sędziów Trybunału był nieobecny podczas jednej lub kilku rozpraw, może on zostać usunięty ze stanowiska sędziego Trybunału. Sędzia ten nie bierze wówczas udziału w posiedzeniu, na którym podejmowana jest decyzja o jego odsunięciu (§ 7).

Kwestię niestawiennictwa oskarżonego przed Trybunałem reguluje art. 8 omawianej ustawy stanowiąc, że „oskarżony wzywany jest do stawiennictwa osobistego przed Trybunałem, jednakże jego nieobecność nie wstrzymuje postępowania, chyba że jego nieobecność jest usprawiedliwiona i Trybunał uzna, że jego obecność jest nieodzowna ze względu na złożenie zeznań w danej sprawie”.

---

¹⁶ LOV 1932-02-05 nr 02: termin *riksrettssak* oznacza postępowanie przed Trybunałem Królestwa (postawienie w stan oskarżenia o popełnienie przestępstwa w czasie pełnienia funkcji publicznej najwyższych urzędników państwowych) – M. J. Filipek, *Słownik terminologii prawniczej norwesko-polski, polsko-norweski*, Warszawa 2010, s. 116.

¹⁷ Ustawodawca norweski wymienia tu wzgląd na stosunki z innym państwem (*forhold til en fremmed makt*).

Postępowanie dowodowe przeprowadza się bezpośrednio przed Trybunałem, który może zarządzić przeprowadzenie postępowania dowodowego we właściwym sądzie rejonowym (*tingretten*)¹⁸. Na decyzję sądu rejonowego wnosi się apelację do Trybunału Królestwa¹⁹.

Jeśli Trybunał uzna za celowe, świadkowie składający zeznania mogą zostać przesłuchani przez komisję utworzoną z trzech członków Trybunału, z czego jeden jest sędzią Sądu Najwyższego i pełni funkcję przewodniczącego komisji. Zeznania i wyjaśnienia świadków złożone przed komisją są czytane na głos na posiedzeniu pełnego składu Trybunału, natomiast dowody pisemne w formie dokumentów przedkładane podczas postępowania dowodowego są odczytywane podczas rozprawy w zakresie, w jakim Trybunał uzna to za celowe i nieodzowne (§ 7 ust. 4).

Każdy obywatel Królestwa Norwegii, jak również osoba przebywająca na terenie państwa w przypadku wezwania w roli świadka ma obowiązek stawienia się przed Trybunałem. Uregulowanie to dotyczy również biegłych sądowych (§ 10 ust. 1). Trybunał podejmuje decyzje w sprawie zeznań mogących mieć znaczenie dla bezpieczeństwa kraju i stosunków z obcym państwem, podejmuje również decyzję o zdjęciu ze świadka składającego zeznanie obowiązku dochowania tajemnicy służbowej. Przepisy o obowiązku złożenia zeznań, obowiązku sporządzenia opinii przez biegłego, jak również o przesłuchiowaniu świadków, biegłych znajdują odpowiednio zastosowanie²⁰. Jednocześnie świadkowie zachowują prawo do zadośćuczynienia zgodnie z przepisami ogólnymi, zaś Trybunał może zasądzić zadośćuczynienie wyższe niż przewidziane ustawowo. Zadośćuczynienie dla biegłych ustala Trybunał, a świadczenie wypełnia Skarb Państwa (§ 10 ust. 3).

Kwestię zasądzenia kary na mocy wyroku ustawodawca rozwiązał w następujący sposób: „aby zasądzić karę na mocy wyroku Trybunału, większość składu orzekającego musi głosować za skazaniem oskarżonego. W przypadku, gdy zachodzi równowaga głosów, decydujące znaczenie ma głos przewodniczącego Trybunału”²¹. Każdy członek Trybunału może zażądać poddania decyzji pod ponowne obrady bądź pod głosowanie (§ 11 ust. 2).

W chwili podjęcia decyzji o postawieniu w stan oskarżenia parlament wybiera jednego lub kilku oskarżycieli, a przewodniczący parlamentu przesyła postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia rządowi oraz prezesowi Sądu Najwyższego, który jednocześnie piastuje stanowisko przewodniczącego

¹⁸ W norweskiej strukturze sądownictwa *tingrett* jest sądem pierwszej instancji, dlatego wydaje się być zasadne użycie polskiego ekwiwalentu „sąd rejonowy”.

¹⁹ Jest to sytuacja szczególna, bowiem w postępowaniu sądowym w sprawach zarówno karnych, jak i cywilnych apelację od wyroku sądu rejonowego (*tingretten*) jako sądu pierwszej instancji wnosi się do sądu okręgowego (*lagmannsretten*).

²⁰ Przepisy te zawarte są w ustawie o mediacji i postępowaniu w sprawach cywilnych (*Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, tvisteloven*).

²¹ Art. 11 ust. 1 ustawy o postępowaniu sądowym przed Trybunałem Królestwa (*Lov om rettergangsmåten i riksstretssaker*).

Trybunału. Parlament wysłała również kopię aktu oskarżenia do prezesa Sądu Najwyższego. Oskarżony osobiście wyznacza obrońcę (§ 15).

Ustawodawca norweski kwestię kontroli zasadności wszczynania postępowania przed Trybunałem powierza Komisji Odpowiedzialności Parlamentarnej (*Stortingets ansvarskommisjon*). Komisja ta wydaje opinię na temat podstawy prawnej egzekwowania odpowiedzialności konstytucyjnej, przekazując raport do parlamentu. Komisja ta, podobnie jak policja i prokuratura, może wszcząć dochodzenie bądź śledztwo w badanej sprawie (§ 33).

W swej długiej historii Trybunał Królestwa ośmiokrotnie wszczywał postępowanie. Za każdym razem oskarżonym był członek rządu. Procesy przed Trybunałem odbywały się kolejno w latach: 1814–1816 (sprawa ministra Frederika Gottschalk von Haxthausena), 1821 (sprawa ministra Thomasa Fastinga), 1821–1822 (sprawa ministra Johana Wedel-Jarlsberga), 1827 (sprawa ministra Colletta), 1836 (sprawa premiera Løvenskiolda), 1845 (sprawa ministra Jørgena Hermana Vogta), 1883–1884 (sprawa premiera Christiana Augusta Selmera), 1926–1927 (sprawa premiera Abrahama Berge i sześciu ministrów jego rządu: O. S. Klingenberga, C. F. Micheleta, C. Mid-delthona, J. Rye Holmboe, A. Vengera oraz K. W. Wefringa). Kilkukrotnie parlament (ostatni raz w 2007 r.) rozważał możliwość postawienia oskarżenia i wszczęcia postępowania przed Trybunałem, jednakże wnioski oddalano.

Podsumowanie

Wyczerpujące i wnikliwe studium prawnoporównawcze wykazałoby pewne podobieństwa i wspólne regulacje prawne między norweskim Trybunałem Królestwa a polskim Trybunałem Stanu. Pamiętać jednak należy, że Trybunał norweski jest instytucją znacznie starszą, powołaną do życia jeszcze w epoce napoleońskiej²². W drugiej połowie XIX w. odegrał on bardzo ważną historyczną rolę – był wykorzystywany jako broń w politycznej walce parlamentu z rządem i władzą królewską. Parlament tylko poprzez postępowanie przed Trybunałem miał możliwość odwołania ministra, którego król faworyzował. Wraz z wyrokiem Trybunału z 1884 r. w sprawie premiera Christiana Augusta Selmera nastąpiła era parlamentarnej odpowiedzialności rządu. Data ta zapisała się w historii norweskiej myśli ustrojowo-konstytucyjnej jako narodziny parlamentaryzmu oraz instytucji wyrażania wotum nieufności.

We współczesnej Norwegii Trybunał nie jest już traktowany jako polityczna broń w walce pomiędzy parlamentem i rządem. Wydaje się więc za-

---

²² Trybunał Królestwa został powołany na mocy Konstytucji Królestwa Norwegii, uchwalonej 16 maja 1814 r., zaś polska instytucja Trybunału Stanu wprowadzona została na mocy konstytucji marcowej w 1921 r.

sadne stwierdzenie, że to właśnie rozwój parlamentaryzmu przyczynił się do zmniejszenia roli i potrzeby wszczynania postępowania przed Trybunałem²³. Wraz z rozwojem parlamentaryzmu i pojawieniem się instytucji wotum nieufności wyrażanej rządowi bądź konkretnemu ministrowi poprzez parlament zmniejszyła się znacząco rola oraz zasadność wszczynania procesu przed Trybunałem. Można zatem przychylić się ku pogładowi głoszącemu, że odpowiedzialność parlamentarna zastąpiła odpowiedzialność konstytucyjną²⁴. W tym aspekcie Trybunał okazał się efektywną bronią w rękach większości parlamentarnej w sporach z władzą królewską i rządem. Twórcom regulacji prawnych powołujących Trybunał nie chodziło o utworzenie sądu zajmującego się sporami konstytucyjnymi, który rozstrzygałby spory natury konstytucyjnej, wydając wiążące decyzje. Trybunał Królestwa jest w istocie od samego początku sądem karnym egzekwującym odpowiedzialność konstytucyjną. Nie tworząc zatem sam wykładni przepisów konstytucji, Trybunał wydawał w praktyce wyroki prawotwórcze²⁵.

Krytyka procedury postępowania przed Trybunałem doprowadziła do uchwalenia przez parlament w 2007 r. licznych zmian dotyczących jego działania. Celem ich wprowadzenia było zredukowanie możliwości wykorzystywania Trybunału do egzekwowania politycznych przekonań oraz „odpolitycznienie” procedury. Trybunał stał się więc sądem szczególnym *sensu stricto*, właściwym do egzekwowania ograniczonej odpowiedzialności konstytucyjnej²⁶.

We współczesnej norweskiej doktrynie prawnej trwa od lat dyskusja na temat celowości zreformowania bądź nawet rozwiązania Trybunału Królestwa jako instytucji nie używanej i przekazania jego kompetencji sądom powszechnym²⁷. Pogląd doktryny norweskiej skłania się ku przekonaniu, że Trybunał spełnił swoją historyczną misję, będąc ważnym elementem kontroli parlamentarnej i przyczyniając się do rozwoju parlamentaryzmu, jednakże w dzisiejszej rzeczywistości znaczenie i realna potrzeba funkcjonowania Trybunału znacznie zmalały. Należy jednak pamiętać o powadze, jak również o znaczeniu politycznym tej instytucji, polegającym na funkcjonowaniu organu powołanego specjalnie do egzekwowania odpowiedzialności konstytucyjnej.

²³ J. Andenæs, op. cit., s. 172.

²⁴ Ibidem, s. 172–173.

²⁵ Wyrok w sprawie premiera Christiana Augusta Selmera, przełomowy dla norweskiej myśli ustrojowo-konstytucyjnej, wprowadzał instytucję wyrażania przez parlament wotum nieufności wobec rządu.

²⁶ K. Lilleholt, op. cit., s. 78.

²⁷ Pogląd taki wyraził m.in. B. Berg, stwierdzając, że Trybunał Królestwa jest dziś bezużytecznym anachronizmem (*Makt uten ansvar?: om Riksretten i vår tid*, 1997, s. 65–168). Celowość istnienia Trybunału kwestionowali również: Eivind Smith (ibidem, s. 13–26) oraz Johs Andenæs (op. cit., s. 173).

Summary

The Constitutional Court of the Realm (*Riksretten*) in the constitutional system of Norway

The Constitutional Court of the Realm (*Riksrett*), is a judicial process with the power to convict Members of Parliament, Members of the Council of State and Supreme Court Justices for criminal acts performed in line of duty. The Constitutional Court of the Realm (Impeachment) is based on the Constitution of Norway §§ 86 and 87. The court consists of eleven members, five from The Supreme Court and six lay members chosen by Parliament.

Impeachment has been used eight times, the last case being held in 1927. The responsibility to act as prosecutor is held by the parliament.